

חדע שכן תשמע מתשובה שהנביא משיבן אתה למד. שנאי (שם) כה אמר ה' על הדם תאכלו, (כ) וגו' [עמדתם] על חרבכם וגו'. ה [על הדם תאכלו] (ואת הארץ) — זה אבר מן החי. ועיניכם תשאו אל גלוליתם — זו עבודת כוכבים. ודם תשפכו — זו שפיכות דמים. עמדתם על חרבכם — זו עינוי (זין) וגזל. עשיתן תועבה — זו משכב זכור. ואיש את אשת רעהו טמאתם — [זו] גילוי ערוה. והלא דברים ק"ו, ומה שבע מצות שנצטוו עליהן בני נח לא עשיתן לפני, ואתם אומרים גירש את הארץ? ורואה אני את דברי מדברי ר' עקיבא: (ז) כ דרש ר"ע (כ) הרי הוא אומר (זכריה ח) כה אמר ה' צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי וגו'. צום הרביעי (ז) — [זה י"ז בתמוז] שבו הובקעה העיר. (ז) ולמה נקרא שמו רביעי? שהוא רביעי לחדשים. צום החמישי — (זו) ט באב, יום שנשרף בו (בה"מ). (כ) ולמה נקרא שמו חמישי? שהוא [חדש] חמישי. (ז) צום השביעי — זה שלשה בתשרי, יום שנהרג בו גדליה בן אחיקם, [שהרגו ישמעאל בן נתניה. ללמדך שקשה מיתתן של צדיקים לפני המקום. כחורבן בה"מ]. ולמה נקרא שמו שביעי? שהוא [בחדש] שביעי. (ז) צום העשירי — זה עשרה בטבת. [יום] שבו סמך מלך בבל את ידו על ירושלים, שנאמר (יחזקאל כד) ויהי דבר ה' אלי בשנה התשיעית בחדש העשירי וגו', בן אדם כתב לך (ז) וגו'. ואני אומר [צום העשירי — זה חמשה בטבת (כ), שבו (ז) באתה

הנהגות הגר"א

מ והארץ חירשו על הדם תאכלו זה, מ"ז הדין. מן זה חשקה בתמוז. מן שנאמר ביום הרביעי בחשקה לחדש ויחוק הרעב בעיר ולא היה לחם לקם הארץ והבקע העיר. מ"ז זה, מ"ז בית אלהינו. מן לחדשים. מן לחדשים ומי הרבו ישמעאל בן נתניה שקשה מיתתן של צדיקים לפני המקום כחורבן בה"מ. מן את שם היום את עצם היום הזה סמך מלך בבל אל ירושלים ולמה נקרא שמו העשירי עשירי לחדשים ולמה נכתב כגון חלל היה ראוי זה לכתוב ראשון ולא לפדר החדשים כחוקן ראוי איני אומר כן אלא. מ"ז בזה חשקה לבלוה שהוכתה העיר.

חלופי גרסאות

(כ) כ"פ: על הדם תאכלו זה אבר מן החי וכו'. (כ) כ"פ: חזינת דרש ר"ע כ"פ לתימור. (כ) כ"פ: ולמה נקרא שמו חמישי שהוא חמש חמישי. צום העשירי זה עשרה בטבת שבו סמך מלך בבל על ירושלים שנאמר בן אדם כתוב לך את שם היום ואת עצם היום הזה וגו' בעשרה בטבת. (כ) כ"פ: אלא שביחודו התענין על חשקה ובגולה על חשקה יום שבחמה שמועה לגולה.

באורים

באומר שם נסוף פסוק. לא נמנה הארץ למורשה: כה אמר ה' על הדם תאכלו. וכו' פסוק הראשון מתשובה הנכיל על דכריסם וקחצו בו מעשיהם כרעיהם. ומקיים בו נסוף פסוק כה נלשן שלמה והארץ חירשו? עמדתם על חרבכם. וכו' פסוק שני מתשובה הנכיל על דכריסם, וקחצו בו מעשיהם כרעיהם ומקיים גם נסוף פסוק כה נלשן שלמה והארץ חירשו? על הדם תאכלו. והכחוש הארץ ומנה מעשיהם המקולקלים: מצות שנצטוו עליהן בני נח. שכולן אך נשכ ואל תעשה לא עשיתן, וענרתם על כולן כהעשה פכרה. אמנם יש מנהג אחר שנסוף בני נח נקם ועשה סיניו על דינין, אך זה שם חייבים להתייב דיינים ופושעים לדין כמנהג אלו (לשון סרמכיס כהלכות מלכים סוף פרק ט'): ז צום הרביעי זה י"ז

באומר שם נסוף פסוק. לא נמנה הארץ למורשה: כה אמר ה' על הדם תאכלו. וכו' פסוק הראשון מתשובה הנכיל על דכריסם וקחצו בו מעשיהם כרעיהם. ומקיים בו נסוף פסוק כה נלשן שלמה והארץ חירשו? עמדתם על חרבכם. וכו' פסוק שני מתשובה הנכיל על דכריסם, וקחצו בו מעשיהם כרעיהם ומקיים גם נסוף פסוק כה נלשן שלמה והארץ חירשו? על הדם תאכלו. והכחוש הארץ ומנה מעשיהם המקולקלים: מצות שנצטוו עליהן בני נח. שכולן אך נשכ ואל תעשה לא עשיתן, וענרתם על כולן כהעשה פכרה. אמנם יש מנהג אחר שנסוף בני נח נקם ועשה סיניו על דינין, אך זה שם חייבים להתייב דיינים ופושעים לדין כמנהג אלו (לשון סרמכיס כהלכות מלכים סוף פרק ט'): ז צום הרביעי זה י"ז

מצפה שמואל = ר"ט י"ז :

פרק שלישי

עשרה בטבת" — "יום הקדיש"

כבר צייני לעיל שיחזרו של עשרה בטבת הוא כשחל להיות בערב שבת. צמים, כי כמו כיום הכיפויים נאמר בו (חזקאל כ"ד 2) "כחוב לך את שם היום את עצם היום הזה...".

בחקופתנו נחוספה גוראה חדשה ליום הזה והוא ניעד להיות "יום הקדיש". לכל אלה שנספרו בשוואה ויום פסירם אינו ידוע. נעתיק כאן מקצת דברים מתוך חזרת שהוציאה הרבנות הראשית בשנת תשס"ו.

הכותרת של החזרת היא: "יום הקדיש". ובכותרת משנה נאמר: "דבר היום התפילות לזכרון קדושי השוואה תש-תשי"ד ביום הקדיש הכללי עשרה בטבת. שהותקנו ע"י רבוננו הרבנות הראשית לישראל".

יש אלה הרבנות הראשית לישראל — במלואן. "יום העשירי בטבת נקבע על ידינו בזמנו, לשעה ולדורות, ליום השנה לקהלות הקודש. אנשים נשים וטף שנספר בהמוניהם באכזריות חימה בידה הממארת של המפלגת הנאצית באירופה, ועשו הכבשנות. שבהם עלו על הבוקר. כסה עליהם ועל יום פקדתם.

"לא לה מיליוני החללים, שאין סמוכים לקביעת יום מותם — קדוש יום זה לזכרם ולעלי נשמותיהם הזכוח והסתורות, דינו של יום זה, יום העשירי בטבת, לבניהם ולקרוביהם, כדינו של יום המיתה לאמירת, קדיש, קריאת משניות ולהדליק נר נשמה.

ולכל יהודי באשר הוא שם קדוש היום הזה לזכר רבבות בני האבות המשפחות שנשמרו כליל, ללא השאיר שריד ופליט, וגואלם הוא בית ישראל נולד, ומן הראוי שכל אחי ידליק כליל זה, אור לעשרה בטבת, נר נשמה בבית, ומי שאין הוריו בחיים ישתתף באמירת, קדיש, בצבור... אחרי קריאת זמורה בתפלת שחרית, תיאמר בכל בתי הכנסיות ובתי המדרשות תפלת הזמורה המיוחדת שנערכה על ידינו בשעת השוואה.

"שעה לפני תפלת הזמורה מתכנס הצבור בכל מקום, בארץ ונתפוצות, לבתי הכנסיות ולבתי המדרשות ללמד משניות ולאמירת מזמורי תהלים ס"ג, י"ג. פא פוק פסוק.

"בזכות זכרון קדוש זה, יזכור לנו ה' את עקבתם לרפא מחץ עמו להשיג לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, בנאולה שלמה ובנין בית מקדשונו ותפארתנו במהרה בימינו אמן."

הרבנות הראשית לישראל

הנשיא

יצחק אייזיק הלוי הרצוג

הנשיא

יצחק נסים

המזכיר הראשי

שא. שזורי

את הזמורה לקדושי השוואה יצא הקודש בסוף הכרך הזה, בתפיש העצמאות."

ב"חזרת" מובא נוסח ה"קדיש" הנאמר בשעת הלוייה. הוא נמצא ב

(סדר התפילה של הרמב"ם ע"פ כתב יד אוקספורד בעמ' 200 בכותרת: דרבנו. כל עשרה בישראל או יתר שהיו עוסקין בהלמוד תורה ו

ואפילו במדרשות או בהגדות, כשהן מסיימין. ואמר אחד מצומד קדיש בנו

יתגדל ויתקדש שמיא רבא

בעלמא דהוא עניד לאתתיבתא

ולאחיא מתיא ויאסקה לחיי

עלמא ולמבני קייחא דירושלם

ולשכלל היכליה בגוה

ולמעקו פולחנא נוכראה

מארעא ולאחבא פולחנא

דשמיא לאתריה וימליך

קודשא בריך הוא במלכותיה

וקריה (ויצמח פורקניה

ויקרב משיחיה)

בחיכוך וביומיקו

ובחיי וכל בית ישראל

בעלמא ובזמן קייב

ואמר אמן.

יהא שמיא רבא מברך לעלמ

ולעלמי עלמיא.

יתברך וישתבח ויתפאר ויתרומם

ויתנשא ויתהדר ויתעלה

ויתהלל שמיא דקודשא

ברוך הוא לעילא מכל

ברכתא ושירתא תושבותא

ונחמתא דאמירן בעלמא

ואמר אמן.

על ישראל ועל רבנו ועל

תלמידיהוה ועל תלמידי

תלמידיהוה ועל כל מאן

דעסקין באורייתא קדישתא

באתרא קדישא זיין רדי

בכל אתר ואתר, יהא לנא

תרגום הקדיש לעברית

יתגדל ויתקדש שמו הגדול

בעולם שהוא עניד להתחדש

ולהחיות מתים ולהעלות לחיי

עולם ולבנות קרית ירושלם

ולשכלל היכלו בתוכה

לעקור עבודה זרה:

מן הארץ ולהחיי עבודת

שמים למקומה וימליך

הקדוש ברוך הוא מלכותו

וכבודו, ויצמח גאולתו

ויקרב משיחו

בחיכם וביומכם

ובחיי כל ישראל

במהרה בקרוב

ואמר אמן.

יהא שמו הגדול מברך לעולם

ולעלמי עלמים.

יתברך וישתבח ויתפאר ויתרומם

ויתנשא ויתהדר ויתעלה

ויתהלל שם הקדוש

ברוך הוא למעלה מכל

ברכות ושירות תשבחות

ונחמת הנאמרות בעולם.

ואמר אמן.

על ישראל ועל רבנו ועל הלמ

ועל כל תלמידי

תלמידיהם ועל כל מי

שעוסקים בתורה הקדושה

אשר במקום קדוש זה ואשר

בכל מקום ומקום, יהיה

וניתן אלו והשיעור לא ידענו מי מקום
ל" וצ"י כחז לא ראינו מעולם ולא
מי שנהג להמעינות בהם ע"כ אל אמי
שכמוס בספר מגילת טעמים א"כ
גימי חממי המלמוד (מחוק דברי הספר
ס. דה"צ כחמס שכל דבריו דברי קבלה
בעל נפש יומיר לעצמו אם אפשר לו:
בש"ה המעינות הללו נמלמס ב'י
מור וכלל זו וזה"ג ויש נוסחאות
והמנהג ליקח אחר רוב הנוסחאות עכ"ל
אימי בס' מ"ת קלמ נוסחאות אחרות
ליק' אחריות י' משס ילאו אורח
ואף שס' מ"ת שדפסו מחדש
רס כחז עליו נ"ל וזו מו' שהוספו
ולקח אחר מדברי השיעור אלל בספרים
לא נמלמס נ"ל. ונ"ל דמי שאינו רגיל
מ. מעינות אלו ואירע לו איהו לרה ב"מ
באר הגורד

4
18
12
14
15
16

והמעינות הללו נמלמס ב'י
מור וכלל זו וזה"ג ויש נוסחאות
והמנהג ליקח אחר רוב הנוסחאות עכ"ל
אימי בס' מ"ת קלמ נוסחאות אחרות
ליק' אחריות י' משס ילאו אורח
ואף שס' מ"ת שדפסו מחדש
רס כחז עליו נ"ל וזו מו' שהוספו
ולקח אחר מדברי השיעור אלל בספרים
לא נמלמס נ"ל. ונ"ל דמי שאינו רגיל
מ. מעינות אלו ואירע לו איהו לרה ב"מ
באר הגורד

באר הגורד
המעינות הללו נמלמס ב'י
מור וכלל זו וזה"ג ויש נוסחאות
והמנהג ליקח אחר רוב הנוסחאות עכ"ל
אימי בס' מ"ת קלמ נוסחאות אחרות
ליק' אחריות י' משס ילאו אורח
ואף שס' מ"ת שדפסו מחדש
רס כחז עליו נ"ל וזו מו' שהוספו
ולקח אחר מדברי השיעור אלל בספרים
לא נמלמס נ"ל. ונ"ל דמי שאינו רגיל
מ. מעינות אלו ואירע לו איהו לרה ב"מ
באר הגורד

אמר באנשי נינוה יירא אלהים
ומוסיף בענינים אלו כפי כחו
צבור הראוי להתפלל בתעניות
להתפלל בתעניות אלו, איש
ולא יהיה בכניו ובנייכיתו וכל
פל בך ומורצה לעם, ויש
כל המדות האלו יתפלל:
הרי אתם מתים כאלו אם לא

באר הגורד
המעינות הללו נמלמס ב'י
מור וכלל זו וזה"ג ויש נוסחאות
והמנהג ליקח אחר רוב הנוסחאות עכ"ל
אימי בס' מ"ת קלמ נוסחאות אחרות
ליק' אחריות י' משס ילאו אורח
ואף שס' מ"ת שדפסו מחדש
רס כחז עליו נ"ל וזו מו' שהוספו
ולקח אחר מדברי השיעור אלל בספרים
לא נמלמס נ"ל. ונ"ל דמי שאינו רגיל
מ. מעינות אלו ואירע לו איהו לרה ב"מ
באר הגורד

באר הגורד
המעינות הללו נמלמס ב'י
מור וכלל זו וזה"ג ויש נוסחאות
והמנהג ליקח אחר רוב הנוסחאות עכ"ל
אימי בס' מ"ת קלמ נוסחאות אחרות
ליק' אחריות י' משס ילאו אורח
ואף שס' מ"ת שדפסו מחדש
רס כחז עליו נ"ל וזו מו' שהוספו
ולקח אחר מדברי השיעור אלל בספרים
לא נמלמס נ"ל. ונ"ל דמי שאינו רגיל
מ. מעינות אלו ואירע לו איהו לרה ב"מ
באר הגורד

באר הגורד
המעינות הללו נמלמס ב'י
מור וכלל זו וזה"ג ויש נוסחאות
והמנהג ליקח אחר רוב הנוסחאות עכ"ל
אימי בס' מ"ת קלמ נוסחאות אחרות
ליק' אחריות י' משס ילאו אורח
ואף שס' מ"ת שדפסו מחדש
רס כחז עליו נ"ל וזו מו' שהוספו
ולקח אחר מדברי השיעור אלל בספרים
לא נמלמס נ"ל. ונ"ל דמי שאינו רגיל
מ. מעינות אלו ואירע לו איהו לרה ב"מ
באר הגורד

באר הגורד
המעינות הללו נמלמס ב'י
מור וכלל זו וזה"ג ויש נוסחאות
והמנהג ליקח אחר רוב הנוסחאות עכ"ל
אימי בס' מ"ת קלמ נוסחאות אחרות
ליק' אחריות י' משס ילאו אורח
ואף שס' מ"ת שדפסו מחדש
רס כחז עליו נ"ל וזו מו' שהוספו
ולקח אחר מדברי השיעור אלל בספרים
לא נמלמס נ"ל. ונ"ל דמי שאינו רגיל
מ. מעינות אלו ואירע לו איהו לרה ב"מ
באר הגורד

באר הגורד
המעינות הללו נמלמס ב'י
מור וכלל זו וזה"ג ויש נוסחאות
והמנהג ליקח אחר רוב הנוסחאות עכ"ל
אימי בס' מ"ת קלמ נוסחאות אחרות
ליק' אחריות י' משס ילאו אורח
ואף שס' מ"ת שדפסו מחדש
רס כחז עליו נ"ל וזו מו' שהוספו
ולקח אחר מדברי השיעור אלל בספרים
לא נמלמס נ"ל. ונ"ל דמי שאינו רגיל
מ. מעינות אלו ואירע לו איהו לרה ב"מ
באר הגורד

אילו ימים שמתענין בהם מן התורה וכל מי שמתענה בהן לא יאכל ולא ישתה עד הערב בשמיני בניסן מתו שני בני אהרן בעשרה בו מתה מרים הנביאה ונסחלקה הבאר בעשרים וששה בו מת יהושע בן נון בעשרה באייר מת עלי הכהן ושני בניו ונשבה ארון הברית בעשרים ושמונה בו מת שמואל הנביא וספרו עליו כל ישראל בעשרים ושלושה בסיון בטלו הביכורים מלילות לירושלם בימי ירבעם בן נבט בעשרים וחמשה בו נהרג רבן שמעון בן גמליאל ור' ישמעאל בן אלישע ור' חנניה סגן הכהנים בעשרים ושבעה בו נשרף ר' חנניה בן תרדיון וספר תורה עמו בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות ובטל התמיד והובקעה העיר ושרף אפוסטומוס הרשע את התורה והעמיד צלם כהיכל באחד באב מת אהרן הכהן כתשעה בו נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ וחרב הבית בראשונה ובשנייה ונלכדה ביתר ונחרשה העיר בשמונה עשר בו ככה נר מערבי בימי אחז בשבעה כאלול מתו מוציאי דבת הארץ במגפה בשלשה בתשרי נהרג גדליה בן אחיקם הוא והיהודים אשר היו עמו במצפה בחמשה בו מתו עשרים אנשים מישראל ונחשב ר' עקיבה כבית האסורין ומת בשבעה בו נגזר על אבותינו שימותו בחרב וברעב ובדבר בעשרה בו מפני מעשה העגל כששה במרחשון עיוורו את עיני צדקיהו ושחטו בניו לעיניו בשמונה בכסליו שרף יהויקים את המגילה אשר כתב ברוך מפני ירמיה בשמונה בטבת נכתבה תורה בימי תלמי המלך יונית והחשך בא לעולם שלשה ימים כתשעה בו לא כתבו רבותינו על מה הוא וכו' ביום מת עזרא הכהן ונחמיה בן חכליה בעשרה בו סמך מלך בבל על ירושלים להחריבה בחמשה בשבט מתו הצדיקים שהיו בימי יהושע בן נון בשלשה ועשרים בו נתקצו כל ישראל אל שבט בנימין על פילגש בגבעה ועל צלם מיכה בשבעה באדר מת משה רבינו כתשעה בו גזרו תענית על שנחלקו בית שמאי ובית הלל זה עם זה אלו ימי התענית שקבלו ישראל מן התורה ועוד גזרו רבותינו שיהו מתענין בשני ובחמישי מפני שלשה דברים על חורבן הבית ועל התורה שנשרפה ועל חרפת השם. לעתיד לבוא עתיד הקב"ה להופכו לששון ולשמחה שנא' (ירמיה לא) והפכתי אבלם לששון.

ספר הלכות גדולות, ed. E. Hildesheimer
(Jerusalem, 1971) I, 396-98.

מעשה בה' זקנים שכתבו לתלמי המלך את התורה יונת והיה היום קשה לישראל כיום שנעשה העגל שלא היתה התורה יכולה להתרגם כל צרכה:

שוב מעשה בתלמי המלך שכנס ע"ב זקנים והושיבם בשבעים ושנים בתים ולא גלה להם על מה כנסם נכנס לכל אחד ואחד מהם אמר להם כתבו לי תורת משה רבכם. נתן המקום עצה בלב כל אחד ואחד והסכימה דעתן לדעת אחת וכתבו לותורה בפני עצמה: וי"ג דבר שינו בה. ואלו הן אלהים ברא בראשית (בראשית א) ויאמר אלהים אעשה אדם בצלם ובדמות (שם) ויכל בששי וישבות בשביעי (שם ב) זכר ונקבה בראו (שם ה) הבה ארדה ואבלה שם (שם יא) ותשחק בקרוביה לאמר (שם יח) כי באפם הרגו איש וברצונם עקרו אבוס (שם מט) ויקח משה את אישתו ואת בניו וירכיבם על נושאי אדם (שמות ד) ומושב בני ישראל אשר ישבו בארץ מצרים ובארץ כנען שלשים שנה וארבע מאות שנה (שם יב) ואל זאטוטי בני ישראל לא שלח ידו (שם כד) לא חמד אחד מהם נשאתי (במדבר טז) את צעירת הרגלים (ויקרא יא דברים יד) אשר חלק ה' אלהיך אתם להאיר לכל העמים תחת כל השמים (דברים ז) אשר לא צויתני לעבדם (שם יז):

השפעה מביאה פרק א השפעה

והתורה והשקלא הוא ששואמין פאמא, שהיא תורה מן השמים, תורה
 שבעל פה שנתנה מפי' ונתנה לני אהרן כהן על ידי התנאים
 והאמוראים הקדושים, וגם הם היו אבות השמים להאיר פניהם
 להשקלא, והגמרא (בבבא סא) אמרת על הפוסק ודבר ר' אל משה
 פנים אל פנים, אמר רבי יצחק אמר לו הקדוש ברוך הוא להשקא,
 משה, אני ואמרת נספיר פנים פה להקדוש והקדוש עלים פה לה
 אהרן, לא שכל פה לה יש פה לה רק גם אור אלהות, שכל ידי
 התורה נעשה פה לה ודבר פנים אל פנים. ונפיש פה לה הקהלה
 שפירדו הגבאים הלה להשקא ליהוה וקדושתו להשקאל, כמו
 שהבאנו פה להשקא האבכים את רבוי היות הקדוש פריש תורה
 (דף קמ"ג) שהאמר רבי יצחק על תלמידי רבי שמעון בן יוחאי, נביא
 מדינתו.